

Haas

Lepus europaeus

De vacht van de haas is grijs tot roodbruin, met uitzondering van de witte buik. Ook de onder- en zijkanten van de staart zijn wit, de bovenkant ervan is zwart, net als de buitenkant van de punten van de lange oren. De achterpoten zijn relatief lang. De kop-romplengte is maximaal 68 cm (AVERIANOV ET AL. 2003). Nederlandse hazen wegen maximaal 5 kg. De jongen (1-5) worden volledig behaard en met open ogen geboren. Ze worden gedurende een maand slechts eenmaal per dag gezoogd (BROEKHUIZEN & MAASKAMP 1981). Hazen hebben geen holen en rusten in een ondiep kuiltje, een zogenaamd leger, maar voor het werpen van de jongen wordt geen leger gemaakt.

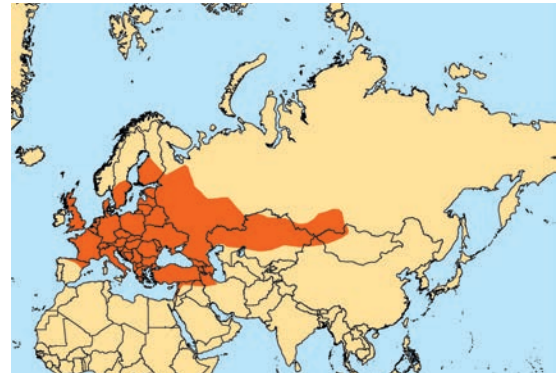
Over het algemeen worden hazen als solitair levende dieren beschouwd, maar groepsvorming komt regelmatig voor, met name 's nachts (BROEKHUIZEN & MAASKAMP 1982). In het voorjaar worden soms overdag tot wel 25 hazen bij elkaar gezien.

Leefomgeving

De haas is van oorsprong een steppebewoner, maar komt bij ons in bijna alle landschappen voor. In kleinschalige agrarische gebieden zijn de dichtheden in het algemeen hoger dan in bossen, duinen en heidegebieden. Dit hangt vooral samen met de grotere variatie in voedselplanten (BRÜLL 1973).

Voedsel

Het voedsel bestaat vooral uit de groeipunten van planten, met een voorkeur voor kruiden (REICHLIN ET AL. 2006). In de winter eten hazen ook twijgen en boombast, 's zomers vormen aren, bloemen en zaden een niet te verwaarlozen voedselbron vanwege het hoge vetgehalte.

Areaal

De haas komt in het grootste deel van Europa voor, maar ontbreekt in IJsland, Noorwegen, Noord-Zweden, Finland en Portugal. Ook in het midden en zuiden van Spanje ontbreekt de haas, maar hier komen wel recent afgesplitste nauwe verwanten voor. De soort is geïntroduceerd in het noorden van Ierland en het zuiden van Zweden en al in de Romeinse tijd in Groot-Brittannië (LONG 2003). Na de laatste ijstijd was de verspreiding beperkt tot Midden- en Oost-Europa. Door het kappen van bossen ten behoeve van de landbouw vergrootte de mens het leefgebied van de haas. Het areaal breidt zich in Scandinavië, Rusland en bergachtige gebieden nog steeds uit. Hazen zijn ook in andere werelddelen geïntroduceerd.

Voorkomen in Nederland

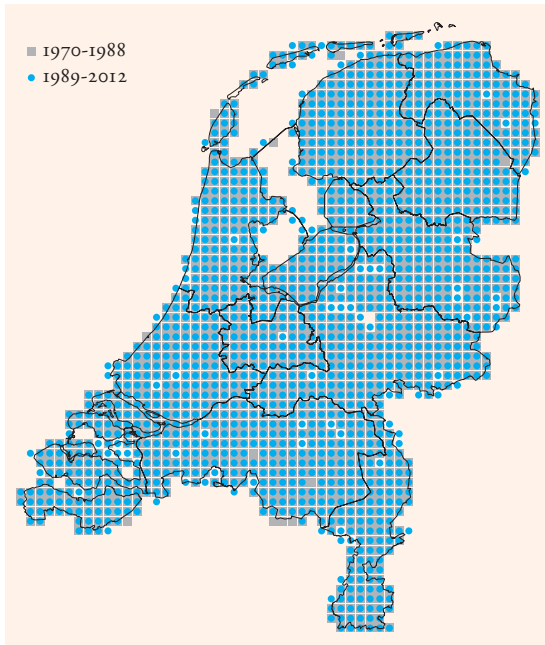
Prehistorie

Over de prehistorie van de haas in Nederland is weinig bekend. Resten zijn gevonden bij opgravingen van een nederzetting uit het Midden-Neolithicum bij Slootdorp in de Wieringermeer (NH) (LAUWERIER 2001). Ook uit de Bronstijd is een vondst bekend bij Bovenkarspel (NH) (IJZEREEF 1981).

Haas.
Foto: Luuk Belgers.
Brown hare.

Historische gegevens tot 1946

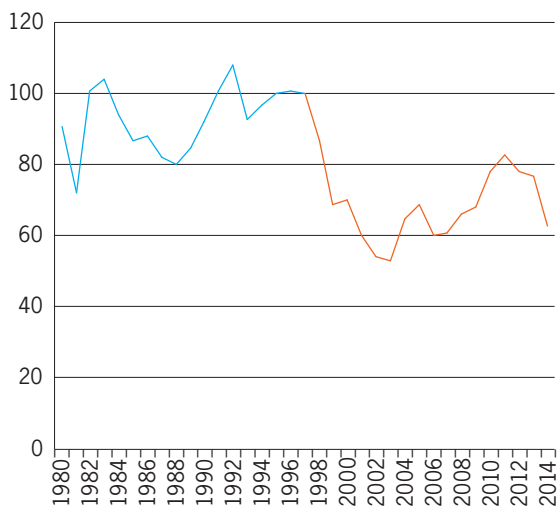
De haas kwam in de eerste helft van de negentiende eeuw in vrijwel geheel Nederland voor, op de Waddeneilanden na (IJSELING & SCHEYGROND 1943). Alleen op Texel is de haas waarschijnlijk altijd aanwezig geweest. In 1896 zijn hazen uitgezet op Schiermonnikoog en in 1927 op Vlieland (BROEKHUIZEN ET AL. 1992).

Periode 1946-1969

Op Ameland werden in 1948 hazen uitgezet en in Zeeland zijn na de watersnoodramp in 1953 op vrij grote schaal hazen losgelaten. De hazenstand kan onder gunstige omstandigheden in nieuwe gebieden snel groeien, zoals in de Noordoostpolder is gebleken (BROEKHUIZEN ET AL. 1992).

Periode 1970-1988

In deze periode vertoonde de hazenstand in delen van Nederland een duidelijke achteruitgang, maar dit leidde niet tot gaten in de verspreiding. In 1973 werden hazen geïntroduceerd op Terschelling (BROEKHUIZEN ET AL. 1992).

Periode 1989-2012

De verspreiding van de haas is in deze periode niet veranderd ten opzichte van de voorgaande periode.

Veranderingen en oorzaken

Landelijk gezien vertoonde de hazenstand in de jaren 1970 een dalende trend. Deze teruggang was evident op de oostelijke en zuidelijke zandgronden, en in akkerbouwgebieden op zeeklei, maar dat gold niet voor de rivierkleigebieden en de Friese zandgronden (BROEKHUIZEN ET AL. 1992). De achteruitgang werd toen in veel landen van Europa waargenomen en de oorzaken waren divers, maar de hoofdoorzaak lag bij intensivering en schaalvergroting van de landbouw. Daarnaast werden effecten van slechte weersomstandigheden en predatie versterkt door het ontbreken van gevarieerd voedsel en dekking (SMITH ET AL. 2004, 2005). Na een daling eind jaren 1990 laat het NEM-meetnet Dagactieve Zoogdieren van 2003 tot 2011 een stijgende trend zien, en daarna weer een daling (zie figuur). De geïndexeerde aantallen vóór 1998 zijn gebaseerd op afschot (blauwe lijn in figuur); daarna op tellingen (oranje lijn), wat de interpretatie bemoeilijkt.

De ziekte EBHS ('European Brown Hare Syndrome'), die in 1988 in Nederland werd vastgesteld, heeft in ons land geen desastreuze gevolgen gehad, maar konijnensterfte door vhs-besmetting ('viral haemorrhagic syndrome'), kan plaatselijk voor een toename van de hazenstand hebben geleid, doordat konijnen parasieten kunnen hebben waar juist hazen gevoelig voor zijn; konijnen kunnen de hazenstand zo negatief beïnvloeden (BROEKHUIZEN 1975).

Bedreigingen en bescherming

De haas is bejaagbaar wild en de jager moet zorgdragen voor een goede staat van instandhouding en de jachtintensiteit afstemmen op de hazenstand. Volgens een literatuurstudie lijkt jacht in 12 West-Europese landen inderdaad geen bedreiging voor de haas te zijn (SMITH ET AL. 2004). De grootste bedreiging voor de hazen komt uit

Hazen.
Foto: Mark Zekhuis.
Brown hares.

Geïndexeerd afschot van hazen per 100 ha in 1980-1997 (MONTI-ZAAN ET AL. 2013) (blauwe lijn) en geïndexeerde tellingen in het kader van het NEM-meetnet Dagactieve Zoogdieren in 1997-2014 (oranje lijn). Seizoen 1997/1998=100. *Indexed number of shot brown hares per 100 ha (blue line) and indexed counts in 1997-2014 (orange line). Season 1997/1998=100.*

▶
Boksende hazen.
Foto: Otte Zijlstra.
Boxing brown hares.

de grootschalige gemechaniseerde landbouw (BUYS & DEKKER 2010). De voortgaande vergroting van percelen, het gebruik van herbiciden en het opruimen van akkerranden verkleint de diversiteit van de vegetatie. Daarnaast zal de verschuiving van koeien in de wei naar jaarrond in de stal ook van invloed zijn: weilanden worden steeds meer omgevormd naar maïsakkers of grasland voor hooi of kuilvoer, terwijl het grasland frequenter en vroeger wordt gemaaid. De variatie aan kruiden in graslanden neemt daarmee af, en het risico dat meer jonge hazen worden doorgemaaid neemt toe. Hazen gebruiken perceelranden, houtwallen en bosjes als slaap- en rustplek (PETROVAN ET AL. 2012, TAPPER & BARNES 1986). Het ontbreken daarvan stelt de hazen bloot aan slechte weersomstandigheden en predatie (RÖDEL & DEKKER 2014, SMITH ET AL. 2005).

Omdat de haas nog een ruime verspreiding heeft, lijkt er weinig aandacht voor de soort te zijn in het agrarisch na-

tuurbeheer. Percelen 's winters natter maken is overigens voor hazen ongunstig; ze zijn gevoelig voor vocht en endoparasieten die goed gedijen in natte vegetaties (RÖDEL & DEKKER 2014).

Margriet G.E. Montizaan & Jasja J.A. Dekker

SUMMARY

Brown hare *Lepus europaeus*

The brown hare occurs throughout the Netherlands. It inhabits a variety of different landscapes including heather, dunes and forests. Population densities are relatively high in small-scale agricultural landscapes, which offer a wide variety of food plants. Agricultural upscaling and intensification sparked a decline in brown hare population numbers from the 1970s onwards. However, hare stocks appear to have recovered somewhat since 2003.